

ולא כמו שפירש הרב ר' יוסף דאייירי במקום סכנה. ח"ר קומא או מי שאינו יכול לכוין הרוחות יכוין את לבו כנגד אצו שבשמים שנאמר [ב] והתפללו אל ה' היה עומד צ"ל [ג] יכוין כנגד א"י שנאמר והתפללו אליך דרך ארצם היה עומד צ"ל יכוין כנגד ירושלים שנאמר והתפללו אל העיר הזאת היה עומד בירושלים יכוין כנגד צהמ"ק שנאמר והתפללו אל הבית הזה היה עומד בצהמ"ק יכוין דעמו כנגד בית קדשי הקדשים שנאמר והתפללו אל המקום הזה היה עומד בבית קדשי הקדשים יכוין את לבו כנגד הכפורת היה עומד אחורי הכפורת הופך פניו לבית הכפורת נמלא עומד במזרח מחזיר פניו למערב במערב מחזיר פניו למזרח בדרום מחזיר פניו לזפון צפון מחזיר פניו לדרום נמלא כל ישראל מכוונים לבם לאציהם שבשמים א"ר אצין ואיתמא רבינא מאי קרא כמגדל דיד זוארך בני לתלפיות חל שהכל פונין לו [ד] וכהך שמעתתא ק"ל ודלא [ה] כהאי שמעתתא דב"ב פ' לא יתפור (דף כה) דפליגי תנאי ואמוראי התם אם שכינה במזרח או במערב והתם נמי מסיק כשמעתתא דהכא אמר ליה [ה] רב חביבא לרב אשי אחון דקיימתון אנפונה דא"י אדרמו אדרמו [ה] מה שאנו מכוונים האידנא למזרח [ו] מפני שאנו במערבה של א"י:

מעדני יום טוב

כי מטי ליישוב כו' וכן הוא צ"ל הנדפס בסיב להר"ק מדקמני כי מטי ליישוב משמע דמייירי במהלך במדבר: [ב] ה"ג שנאמר והתפללו אל ה' אלהיהם: [ג] יכוין כנגד א"י. גרס והיא גירסת המוס' שכתב דלא גרסי' לבו דאפניו קאי כדקמני סיפא היה עומד במזרח מחזיר פניו למערב: [ד] ה"ג וכהך שמעתתא ק"י וא"א כהאי שמעתתא. וכן הוא בטור ס' ז"ד: [ה] רב חביבא. ובגמ' ר' חנינא ור' אחימי בספר יוסקין רב חביבא מחזיקא אמר לרב אשי עוד שם ר' חנינא בר רבי זמון רב אשי: [ו] מפני שאנו במערבה ש"א א"י. וקשה לי דא"כ אמאי אמרו לבני בגל אדרמו אדרמו דהא אינהו הוו קיימי במזרחא של א"י דכמה דוכתי בגמ' קרי בני מערבא לבני א"י לפי שישנים במערבה של בגל וא"כ היה להם לכוין ג"כ כנגד מערב וכי תימא דמ"מ היו ג"כ לזפונה של א"י והיינו שהיו מזרחיים צפוניים לא"י א"כ אן נמי אע"פ שאנו מערבית לא"י לא מערבית ממש אנו חללא מערבית צפונית כידוע לכל רואי מפת העולם והיה לנו לעשות ככני בגל לאדרמו וז"ל שאפשר לפרש כן הא דאמר אדרמו דהיינו ללדד ג"כ ללדד דרום אבל עכ"פ למערב נמי ולפי שזה היה מפורסם לכל שא"י מערבית לבגל דהא כ"ע קרו להו בני מערבא לא הוצרך לומר אבל זה שבני בגל הם צפון א"י לא היה מפורסם לכל ולכן הוצרך להביא ראיה לדבריו דאמר ומלן דבגל לזפונה דא"י קיימי דכתיב מלפני פתחת הרעה על כל יושבי הארץ ולפי זה מילתא דרב חביבא קמון אדלעיל מנייה דאמרי' הויה שיתכים כו' ולא ריב"ל אמר שכינה במערב ומטי דמלך אדודי א"ל רב חביבא כו' דרב חביבא השתא נמי קאמר אדרמו כגון אדודי דלמערב פשיטא שיחזרו פניהם והא מלתא כ"ע הוו ידעי ורב חביבא קאמר שינך ג"כ לדרום דהוה השתא ממש כנגד א"י וגם יתקיים הויה להחכים ידעים דלעיל מנייה כן ג"ל ותקיעה לרמ"י וז"ל שכתב בסי' ז"ד דאנו היושבים מערבית צפונית א"י שיש לנו להתפלל כלפי מזרחית דרומית ולהעמיד כן הסתל מזרחי שבצמי

דברי חמודות

הטור שכן גם אם היה מהלך ברגליה מתפלל דרך הלכות אף אם אין פניו כנגד ירושלים אפי' שלא במקום סכנה כ"א יעמוד ויתפלל יקשה בעיניו איחור דרכו ויטרד לבו ולא יוכל לכוין ע"כ וכן נראה מהא דסימן דלקמן דאף על גב דמסיק רבינו לפסוק דלא כר' שמעון בן אלעזר אלא כאברהם דשמואל ולי דמקדמי ומלני מכל מקום מדרשנא"ל נשמע לזכור דשמואל ולי דא"י לא קדים וא"י שיתפלל מהלך וכמ"ש ג"כ במ"ט בסי' דלעיל וגם רבינו ירוחם כתב בדברי הטור שאין לו לעמוד בדרכו כשהוא מהלך בדרך כו' ושכ"כ המפרשים ורבינו הר"ש ז"ל וכתב עוד רבינו ירוחם שז"ל כי הכל לפי הדרך ולפי המקום ולפי ירחו וישב דעמו ע"כ כתב עוד הטור דיש מתמירין לעמוד בצאת וכ"כ תהר"י בדוכא ע"ג כהמה דלפחות יעבד אותה בצאת וכתב ב"י דלענין הלכה נראה שאם אפשר לעבד כהמה בצאת יעבד ואם הוא במקום סכנה אפי' בצאת לא יעבד וכי רמ"א בשם הגה' אלפסי החדשות שיחזרו כהמה ג' פסיעות לאחריה ועולה לו כללו פוסע בעלמו: (סו) יכוין כנגד א"י. ולא תימא כנגד א"י בלבד אלא כנגד א"י וכנגד ירושלים וכנגד צהמ"ק וכנגד קדשי הקדשים וכשעומד בירושלים א"י לכוין כנגד ירושלים שהרי כבר עומד בתוהו אבל יש לטון כנגד צהמ"ק וכנגד בית קדשי הקדשים וכי כ"כ תהר"י ומוכרח נמי מהמשנה דהא חנן היה רוכב על הסמור כו' יכוין לבו כנגד בית קדשי הקדשים ונדאי שלא ירכוב על הסמור כשהוא בצהמ"ק: (סח) בזה שאנו מכוונים האידנא למזרח מפני שאנו במערבה ש"א א"י. וכתב הסמ"ג ואע"פ דאמר מר הויה שיתכים ידעים ושיעשיר ויפין מ"מ נריך ללדד פניו למזרח דממיק התם צ"ל לא יתפור ע"כ ואיחא התם דריב"ל פליג ואומר דלעולם ידעים שמתחכם ממערב שנאמר אורך ימים בימינה ובשמאלה עשר ויטוד ואילנד אילדודי קאמר דעכ"פ נריך שיחזיר גם פניו לא"י וכתב רמ"א בשם הגה' אלפסי החדשות שאין עושים מקום הארון ודא התפלה נגד זריחת השמש ממש כי זהו דרך הדוקים רק מכוונים נגד אמצע היום ע"כ והפי' שאנו אין אנו יושבים כנגד זריחת השמש שארצות האלו נטוים הם לזפון מהלך השמש שהרי מעולם אין צימות התמה בין צימות

קיצור פסקי הרא"ש

ב המשכים ללכת לדרך ואין לו פנאי לקרות שמע ולהתפלל מוטב שיתפלל קודם שילך כדי שיתפלל מעומד ובלבד שיעלה עמוד השחר אע"פ שלא יקרא ק"ש עד שגיע זמנו ואע"פ

קובץ מפרשים

(א) תוס' [גליץ]: (ב) תוס' [גליץ]: (ג) תוס' [גליץ]:

ב אברהם דשמואל ולי כי הוה צעו למיפק לאורחא הוה מקדמי ומלני פי' רש"י קודם היום ולא ה' נהירא דזמן תפלה אינו אלא משיעלה עמוד השחר כמו תמיד הנוקד ור"ח ז"ל פירש מקדימין מעלות השחר דעיקר זמן תפלה הוא מהנך החמה אבל צעוד לילה אין לו להקדים ולהתפלל. כמאן כהאי חנא דתניא השכים ללכת לדרך [ו] מציאין לו שופר וחוקע לולב ומנענע מגילה [ז] וקורא ומתפלל (ט) [ח] וכשיגיע זמן ק"ש קורא רש"י בן אלעזר אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל במאי קמפלגי מר סבר תפלה מעומד עדיף ומר סבר מיטמך גאולה לתפלה עדיף מרימר ומר זוטרא בשבחה דרינגלא הוה מכנפי כי עשרה ומלני רב אשי מלני צהדי צבורא מיושב וכי הוה אחא לביחיה הוה קאי ומלני אמרו ליה רבנן ליעבד מר כמרימר ומר זוטרא אמר להו טריחא לי מילתא אמרו ליה ליעבד מר כאברהם דשמואל ולי אמר להו לא חזינן להו לרבנן קשישי דעבדי הכי ה' רבינו חננאל ז"ל פסק כאברהם דשמואל ולי דאפי' רב אשי דבסמון לא פליג עליהו אלא לא חזינן רבנן [ט] קשישי קאמר והיינו טעמא דמהלך בדרך אינו יכול לכוין הלכך טוב יותר שיקדים ויתפלל מעומד. [י] אבל רב אשי היה מתפלל מיושב לכך לא היה רוצה להקדים

כנסיית שנה הארון שמתפללים כעגדו עכ"ל אבל ג"ל שיש ג"כ לפרש הגמ' דלא יתפור לאדרמוי ממש קאמר ולא ללדד ומיהו לא נא למעט שלא יכוין כנגד מערב אלא דכדי שיקיים ג"כ הויה להחכים ידעים וכדאמר ריב"ל שמתחכם מתעשר ג"כ קאמר רב חביבא שידעים שנתקיים בזה ג"כ שפונה לא"י ומלא שכל נתקיים בידו ומעשה נתקיימו דברי רבינו מ"ש שאנו פונים למזרח בלבד דהא ה"ג בני בגל לא היו מחזיקים לפנות לדרום דוקא. ועיין בדברי חמודות: [ז] מביאין לו שופר וחוקע. וא"כ א"כ היכי קמני השכים ללכת לדרך כיון דכיו"ט מייירי תירך ב"י ס' פ"ט בשם הרשב"א דנמשכים ללכת לדרך חוץ החסום עסקין וא"י חוץ לחסום וע"י טרגינן: [ז] וקורא ובתפלה. פי' הב"י דהכא בששיירא מהלכת וא"י לו להתעבד עד שגיע זמן תפלה ויתפלל דאלת"ה הא אמרי' צ"ה היה קורא ס' ז' דאקור לאדם ללכת ללכת לדרך קודם שיתפלל כו' אלא דהתם מייירי שרשות בידו להתעבד אלא שהוא רוצה למחר לדרך ולילך קודם שיתפלל: [ח] ובשיגיע זמן ק"ש קורא. וא"כ לפי ר"ח דלא מקדימין להתפלל אלא משיעלה ע"ה א"כ גם ק"ש היה לו לקרות כרשב"י דאמר פעמים שאדם קורא ק"ש כו' תירך הרשב"א דהכא ביוצא בשייירא א"י במקום שאין שם גודדי חיה ולפטים דמשום תפלה כולה צעי עמידה וכוונה בדאפשר ואפשר שלא יזדמן לו בדרך אבל ק"ש שאינו נריך אלא פסוק ראשון וא"י עד על לבך מזדמן לו בסתם דרכים הלכך מתאחר הוא למלוא מן המוצא עד זמן המקרא וכבר כתבתי זה שם ד"ח סעיף מ"ה: ובשיגיע זמן ק"ש קורא. ובגמ' גרס חו השכים ללכת בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא אבל גם הטור לא העתיקו אבל ב"י כשהעתיקו הגמ' כתב ללכת זו והעתיקה רמ"י ז"ל: [ט] ג"ד דה"ג קשישי הוא דקאמר. והב"י העתיק קשישי קאמר: [י] אב"ר רב אשי היה מתפלל מיושב. ודהשיב להם לא חזינן לרבנן קשישי כו' ולא השיב להם דאברהם דשמואל ולי הוה צעו למיפק לאורחא י"ל דה"ג כן

הגשמים לא נראים השמש בגל אלו הארצות כי אם בדרום ואם היינו עושים לל התפלה נגד זריחת השמש היינו נכונים לעשות חללכסון העולם קאת עד שתהא נטוה ממזרח לדרום אלא עושין אותה באמצע היום היינו משוכה בקו שוה בין דרום לזפון אבל לפי מה שכתבתי במ"ט דמשמע לי מהגמ' דפי' לא יתפור דבני בגל היושבים במזרחית צפונית לא"י שהיו מדרימים בענין נטיה לדרום שפניהם למערבית דרומית א"כ גם אנו היושבים מערבית צפונית לארץ ישראל יש לנו לנטות לדרום דהיינו למזרחית דרומית ומ"מ טבל לעשות בענין שלא תהא ממש כנגד זריחת השמש חוץ לרמ"י ז"ל ג"ל שטוב ונכון כשעושין הכי"ג שיחזרו שעשו הכותל המזרחית שעושים שם הארון ומתפללין כנגדה שתהא נטוה קאת ללד מזרחית דרומית ואז נעמוד מכוין כנגד א"י וירושלים ובהמ"ק וקדשי הקדשים וגם לא נחקה הדוקים ונעמידה באופן שבוים תקופת ניסן או תקופת תשרי או סמוך להן כו' או כו' ימים כשחזרה השמש בבקר ותכנס בחצון שבאמצע הכותל המזרחי מן הבית הכנסת ויהי הניחך כנגדה על הכותל המערבי טטה הניחך מן אמצע הכותל המערבי ללד דרום רחוק מן האמצע באופן שכמו חצי שעה או שעה אחר הזריחה חגיע אל אמצע הכותל ממש מול חצון המזרחי ע"כ אלא שמפני שלא ראיתי טהנין כן אמרתי אל לפי שהוא לפי שסבירים פי' הגמרא כמשמעה לאדרמוי ללד דרום בלבד וא"כ יקשה מה שהקישו אמאי לא למערב והא בני מערבא אקרו בני א"י לבני בגל ולחזק זה ג"ל דסיגי ברוח אחת או למערב או לדרום וד' חביבא דאמר אדרמוי לאו לאפוקי למערב אלא משום דלעיל מינה אמרינן הויה להחכים ידעים אמר להם שידרימו דמה מתקיים ג"כ שפניהם לא"י דהא בגל צפונה דא"י קיימא אבל אה"כ כשהיה פניהם למערב נמי יתחא וא"כ גם לו קני לן כשמיט למזרח או ג"ל לקיים המנהג ומ"מ דעמי נטוה וכן אני רגיל לעשות ללדד למזרחית דרומית אם לא שאני מתפלל ואני עומד בלד דרום הארון שאני יהיה נראה כהופך עורף ולא פנים כלפי הארון שאני אני הופך פני למזרח בלבד ודי לי לא בחינות שאני שואה בנטייה קאת לדרום: (ט) ובשיגיע זמן ק"ש קורא. דמייירי בסתם דרכים שיכול להתעבד ולעמוד עד שיקרא פסוק ראשון כמ"ש

שאנו קומין גאולה לתפלה ממה שימתין להתפלל בדרך ויתפלל כשהוא מהלך ויסמוך גאולה לתפלה ורש"י ז"ל פסק קודם היום ולא נהירא: